

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 06.08.2009
Spisová značka: 30 Cdo 352/2008
ECLI: ECLI:CZ:NS:2009:30.CDO.352.2008.1
Typ rozhodnutí: Rozsudek
Heslo:
Dotčené předpisy:
Kategorie rozhodnutí: C

30 Cdo 352/2008

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Karla Podolky a soudců JUDr. Pavla Vrchy a JUDr. Pavla Pavlíka v právní věci žalobců a) L. Š., b) J. N., c) Z. H., a d) K. B., zastoupených advokátkou, proti žalovanému J. N., zastoupenému advokátem, o určení vlastnického práva, vedené u Okresního soudu ve Znojmě pod sp. zn. 7 C 885/92, o dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 29. června 2007, č. j. 17 Co 358/2004-353, takto:

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. června 2007, č. j. 17 Co 358/2004-353, a rozsudek Okresního soudu ve Znojmě ze dne 7. dubna 2004, č. j. 7 C 885/92-309, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu ve Znojmě k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Okresní soud ve Znojmě (dále již „okresní soud“ nebo „soud prvního stupně“) v pořadí druhým rozsudkem ze dne 7. dubna 2004, č. j. 7 C 885/92-309, zamítl žalobu, jíž se žalobci domáhali určení, že M. N., zemřelá, byla ke dni své smrti vlastnící v žalobě specifikovaných pozemků. Dále okresní soud tímto rozhodnutím zavázal žalobce povinností, aby nahradili žalovanému k rukám jeho advokáta náklady řízení ve výši 25.152,80 Kč a státu nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení. Po provedeném řízení a dokazování okresní soud vzal za prokázané, že zemřelá M. N. v době uzavírání darovací smlouvy dne 3. 1. 1991, kterou předmětné pozemky darovala svému synovi – žalovanému, nebyla ani omezena, ani zbavena způsobilosti k právním úkonům. Žalobci by proto „k unesení důkazního břemene museli jednoznačně a bezpečně prokázat, že zemřelá M. N. jako účastnice darovací smlouvy nedokázala posoudit následky svého jednání. V daném případě však žalobci neunesli důkazní břemeno těchto svých tvrzení a tyto tvrzené skutečnosti neprokázali. Jak uvedli všichni soudní znalci, kteří se podíleli na zpracování znaleckých posudků, skutečný psychický stav a případná duševní porucha zemřelé by byla možná prokázat pouze v případě, že by po smrti zemřelé byla provedena pitva, nebo že by za života M. N. u ní byla provedena mozková biopsie, soudní znalci však vycházeli pouze z klinického

obrazu, který tvořila připojená zdravotní dokumentace, a z vyjádření slyšených svědků z obsahu soudního spisu."

K odvolání žalobců Krajský soud v Brně (dále již „krajský soud“ nebo „odvolací soud“) v záhlaví citovaným rozsudkem změnil rozsudek okresního soudu tak, že žalobě zcela vyhověl, a akcesorickými výroky rozhodl o náhradě nákladů řízení účastníků a státu, a dále o povinnosti žalovaného zaplatit státu soudní poplatek z odvolání (viz výroky II. až V.). Krajský soud po zopakování listinných důkazů dospěl „k přesvědčení, že v řízení byl prokázán opak, tedy, že M. N. nebyla způsobilá k uzavření předmětné darovací smlouvy...Z rozhodných důkazů ve věci provedených, a to ze všech tří znaleckých posudků z oboru zdravotnictví – odvětví psychiatrie, lze podle názoru odvolacího soudu jednoznačně učinit závěr, že M. N. takovou duševní poruchou v den uzavření předmětné darovací smlouvy trpěla. Všichni tři znalci ve svých znaleckých posudcích v podstatě uzavřeli (byť s použitím odlišných slovních termínů), že M. N. trpěla ke dni podpisu předmětné darovací smlouvy vaskulární demencí subkortikálního typu, komplikovanou přechodnými stavy deliria. Všichni tři nezávislí znalci se shodli na tom, že M. N. nebyla ke dni podpisu předmětné darovací smlouvy schopna projevit svou vůli tak, aby to vedlo k platnému právnímu úkonu, a chápat následky a dopad své projevené vůle, tedy uzavřít platnou darovací smlouvu, neboť nebyla sto posoudit a rozpoznat následky svého jednání. Tento závěr znalců soud I. stupně zpochybnil poukazem na to, že M. N. nebyla po své smrti pitvána a za života u ní nebyla provedena mozková biopsie, případně nebyl zjišťován rozsah poškození mozku drahými zobrazovacími metodami, o čemž není sporu. Ze znaleckého posudku Z. B. je zřejmé, že tento způsob definitivního potvrzení je vyžadován u demence Alzheimerova typu (dříve senilní demence), z posudku však nevyplývá, že M. N. tímto typem demence trpěla. V předmětné věci není sporu o tom, že znalci nevyšetřovali M. N. za jejího života a neměli k dispozici ani její pitevní nálezy ani nálezy případně provedené mozkové biopsie nebo určitých zobrazovacích metod, a své závěry o její neschopnosti posoudit následky svého jednání učinili na základě jejího klinického stavu zjištěného především z její dochované poměrně rozsáhlé dokumentace. O závěry těchto tří znaleckých posudků se při svém rozhodování opřel i odvolací soud..."

Proti tomuto rozsudku krajského soudu podal žalovaný prostřednictvím svého advokáta včasné a (z pohledu zákonem stanovených náležitostí také i) řádné dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. V něm uplatňuje dva dovolací důvody, a to jednak ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. (tj. že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci), a dále ve smyslu ustanovení § 241a odst. 3 téhož zákona (tj. že rozhodnutí odvolacího soudu vychází

ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování). V obšírně zformulovaném dovolání dovolatel stran prvně uplatněného dovolacího důvodu vytýká krajskému soudu procesněprávní i hmotněprávní pochybení. V prvním případě namítá, že postup a rozhodnutí odvolacího soudu v této věci jsou v přímém rozporu s ustanovením § 132 o. s. ř. s konstantní rozhodovací praxí, na níž dovolatel odkazuje. Dovolatel (ve stručnosti shrnuto) vytýká odvolacímu soudu, že nehodnotil svědecké výpovědi a své skutkové závěry postavil

na zjištění, jež si učinil z předmětných znaleckých posudků. V tomto konkrétním případě při zjišťování skutkových podkladů potřebných pro závěry o tom, zda označená již nežijící osoba byla či nebyla způsobilou k právnímu jednání, jsou svědecké výpovědi osob žijících v kontaktu s ní v rozhodném

období prakticky nepostradatelné. Dovolatel dále zdůrazňuje, že všichni tři znalci neměli k dispozici jinou zdravotnickou dokumentaci, než tu, která byla vedena praktickými lékaři, kteří postupně M. N. ošetřovali, s výjimkou např. propouštěcí zprávy z chirurgického oddělení M. B. ze dne 31. 5. 1998, ze které ovšem paradoxně plyne, že je „pacientka sklerotická, mírně desorientovaná, snaží se spolupracovat.“ Tato dokumentace ovšem neměla žádnou vyšší odbornou úroveň a v tomto směru dovolatel zpochybňuje relevantnost tohoto podkladového materiálu, z něhož znalci při zpracovávání svých posudků vycházeli. Kromě toho dovolatel poukazuje na některé pasáže ze znaleckého posudku B., jež v podstatě jsou ve shodě s dovolatelovou argumentací ohledně nezbytnosti přihlédnout též ke svědectví příslušníků rodiny. Dále se dovolatel ve svém dovolání zabývá hmotněprávní stránkou věci a vytýká odvolacímu soudu, že sice pro právní kvalifikaci věci použil správně právní předpis (§ 38 odst. 2 obč. zák.), ale nesprávně jej vyložil. Dovolatel se v tomto směru obšírně zabývá hmotněprávním dosahem ustanovení § 38 odst. 1 a 2 obč. zák. a na podkladě tohoto výkladu a nastíněné aplikační úvahy dospívá k závěru, že o možnosti použití ustanovení § 38 odst. 2 obč. zák. (tj. že rovněž je neplatný právní úkon osoby jednající v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou) lze dospět jen tehdy, je-li zcela nepochybně prokázáno, že právní úkon byl učiněn, v tomto konkrétním případě a touto konkrétní osobou, v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu nezpůsobilou. Podle dovolatele je i zbytečná obava odvolacího soudu, že bez mozkové biopsie, jiného odborného vyšetření nebo pitvy, by bylo v podstatě znemožněno jakékoliv zpětné posouzení způsobilosti k právním úkonům. Jistě tak lze učinit i na základě jiných poznatků, ovšem jen takových, které povedou k jistotě – nikoliv jen k pravděpodobnosti – že právní úkon byl učiněn osobou nezpůsobilou k tomuto úkonu. Z vyložených důvodů proto dovolatel navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky dovoláním napadený rozsudek krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobci se k podanému dovolání žalovaného písemně nevyjádřili.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) a že jde o rozsudek proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez nařízení jednání (§ 243 odst. 1 věta první o. s. ř.)

a dospěl k záměru, že dovolání je opodstatněné.

Dovolací soud přezkoumává rozhodnutí odvolacího soudu jen z důvodů uplatněných v dovolání. Jestliže je dovolání přípustné, jako je tomu v posuzované věci, přihlédne k případným vadám uvedeným v ust. § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a), b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněným dovolacím důvodem (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Přitom vychází z toho, jak je dovolatel obsahově vymezil (§ 41 odst. 2 o. s. ř.).

V posuzované věci se žalobci podanou žalobou domáhají určení, že M. N., byla ke dni své smrti, tj. k 30. dubnu 1991, výlučnou vlastnící předmětných pozemků, které za svého života (podle žalobního tvrzení) neplatně darovací smlouvou ze dne 3. ledna 1991 darovala žalovanému (svému synovi), neboť tento právní úkon učinila v duševní poruše, která ji činila k tomuto

právnímu úkonu neschopnou. Zatímco okresní soud žalobu zamítl (ve stručnosti shrnuto z obsahu odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně) z toho důvodu, že se žalobcům nepodařilo prokázat, že by M. N. předmětný právní úkon učinila ve stavu duševní poruchy a že tudíž by bylo prokázáno, že uvedená darovací smlouva je ve smyslu § 38 odst. 2 obč. zák. neplatným právním úkonem, krajský soud po zopakování listinných důkazů naopak žalobním důvodům přisvědčil, když dospěl k závěru, že předmětná darovací smlouva je neplatná z důvodu, že M. N. v době, kdy činila tento právní úkon, trpěla duševní poruchou „znemožňující jí projevit svou vůli a rozpoznat následky své projevené vůle.“ Oba soudy přitom při svém rozhodování mj. vycházely ze znaleckého posudku J. S., ačkoliv tato znalkyně byla usnesením okresního soudu ze dne 29. 12. 1998, č. j. 7 C 885/92-196, „vyloučena v této věci ze znaleckých posudků“, neboť podle názoru okresního soudu (obsaženého v cit. usnesení) „s ohledem na podání znalkyně (ve kterém znalkyně reagovala na předvolání k soudnímu jednání, v němž požádala „o vyloučení své osoby z dalšího řízení ve věci s tím, že oznamuje soudu podjatost své osoby jako znalce i jako odborníka na základě dosavadního postupu v tomto soudním řízení“) ...je zřejmé, že s ohledem na podané odvolání žalovaného a rozhodnutí Krajského soudu v Brně lze mít oprávněné pochybnosti o její nepodjatosti ve věci, zejména ve vztahu k žalovanému a jeho právnímu nástupci.“ S ohledem na vyloučení znalkyně a její vyjádření, upínající se k dosavadnímu řízení, kdy znalkyně v reakci na soudní předvolání k jednání sama učinila podnět ke svému vyloučení v této věci, soudy obou stupňů pochybily, pokud podrobily dokazování posudek zpracovaný znalkyní J. S., a pro své meritorní rozhodnutí z něj čerpaly – jak se podává z odůvodnění písemného vyhotovení jejich rozhodnutí – a zjišťovaly skutečnosti významné pro právní posouzení věci, resp. kdy krajský soud i na podkladě tohoto znaleckého posudku dospěl ke skutkovému závěru, že M. N. činila předmětný darovací akt v duševní poruše. Ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř. proto dovolací soud z úřední povinnosti přihlédl k této vadě, která již sama o sobě naplňuje důvod ke zrušení rozhodnutí soudů obou stupňů.

Podle § 38 odst. 1 obč. zák. neplatný je právní úkon, pokud ten, kdo jej učinil, nemá způsobilost k právním úkonům.

Podle § 38 odst. 2 téhož zák. rovněž je neplatný právní úkon osoby jednající v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou.

Řešení otázky, zda osoba v době, kdy činila příslušný právní úkon, jednala v duševní poruše, závisí na posouzení skutečností, k nimž je třeba ve smyslu § 127 odst. 1 o. s. ř. odborných znalostí. Judikatura, převážně se upínající k interpretaci a aplikaci ustanovení § 38 odst. 1 obč. zák. tj. k institutu omezení, resp. zbavení způsobilosti k právním úkonům, kterou lze ovšem přiměřeně použít i při posuzování platnosti právního úkonu ve smyslu § 38 odst. 2 obč. zák., opakovaně zaujala právní názor, že v těchto věcech je povinností soudu umožnit znalcům (psychiatrům, psychologům), aby konfrontovali výsledky svého odborného vyšetření s ostatními výsledky dokazování a aby na základě této konfrontace bezpečně usoudili, do jaké míry projevy duševní choroby vyžadují zbavení, případně omezení způsobilosti k právním úkonům. K tomuto účelu je soud povinen zajistit úplná a spolehlivá zjištění o osobních poměrech vyšetřované osoby, přičemž nedostatek takových skutkových zjištění nelze nahradit posudkem znalců. Zvláště je nutno zdůraznit požadavek zjištění údajů o tom, jak se vyšetřovaný chová v každodenním životě, jak se stará o potřeby své a své rodiny, jak hospodaří s finančními prostředky, jak se případně projevuje na

svém pracovišti, jak se chová v různých životních situacích apod. Uvedeným požadavkům neodpovídá takový postup, při němž k ustanovení znalce a k vyžádání znaleckého posudku dochází na samém počátku řízení, někdy dokonce v rámci přípravy jednání, dříve než si soud opatřil ostatní podklady pro své rozhodnutí. Jinak řečeno, má-li se znalec odpovědně vyjádřit o zdravotním stavu vyšetřovaného, musí mít ovšem náležitě zjištěný skutkový stav věci, aby při podání posudku mohl přihlédnout ke všem skutečnostem, které vyšly v řízení najevo. Jde-li o zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům, je zvláště nezbytné, aby soud před znaleckým dokazováním provedl takové důkazy, které by objasnily chování a vystupování toho, kdo má být zbaven či omezen ve své způsobilosti k právním úkonům, v každodenních situacích. Jen tak může mít znalec dostatečně široký a spolehlivý skutkový základ pro znalecké posouzení (srov. R 14/1977, R 3/1979).

V odborné literatuře bylo mj. zdůrazněno, že při posuzování způsobilosti již zemřelých osob k jednotlivému právnímu aktu je znalcová role podstatně snížena. Nemůže se v takovém případě spolehnout na výtěžek vlastní verbální explorační posuzovaného, ale vychází pouze ze spisového materiálu. Podle názoru J. B. se má vycházet také jen z některých svědeckých výpovědí, a to nejlépe z těch, jimž soud uvěřil a o jejichž znalecké zhodnocení soudce požádal. Jinak by se měl zaměřit spíše na zdravotnické nálezy, zejména na záznamy z doby nejbližší posuzovanému právnímu úkonu (B., S., Soudně psychiatrická expertíza z pohledu znalecké praxe, Bulletin advokacie č. 4/1998, str. 4 a násl.).

Poněvadž neplatnost právního úkonu podle § 38 odst. 2 obč. zák. vyžaduje bezpečné zjištění, že účastník právního úkonu nedokáže posoudit následky svého jednání nebo své jednání ovládnout (srov. např. Sborník IV, ročník 1970, str. 456), je vyloučeno činit závěr o jednání v duševní poruše na základě pravděpodobnosti či za skutkových okolností, které i přes důkazní verifikaci soudu ve smyslu § 132 o. s. ř. neumožňují učinit v uvedeném směru zcela jednoznačný skutkový závěr, na nějž by bylo lze aplikovat ustanovení § 38 odst. 2 obč. zák. Jakkoli esenciálním důkazním podkladem v řízení, v němž je posuzováno, zda předmětné právní jednání fyzické osoby bylo učiněno v duševní poruše či nikoliv, je znalecký posudek z příslušného oboru, nezbavuje to ještě soud povinností, aby se při hodnocení důkazů ve smyslu § 132 o. s. ř. zabýval úplností a přesvědčivostí zpracovaného posudku a tento důkazní prostředek – způsobem předvídaným v ustanovení § 132 o. s. ř. – hodnotil s dalšími důkazními prostředky a s přihlédnutím ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.

Znalecký posudek ve smyslu občanského soudního řádu představuje jeden z mnoha důkazních prostředků, byť je svou povahou nezastupitelný. Znalec je přitom osobou (fyzickou či právnickou), která prostřednictvím svých odborných znalostí posuzuje skutečnosti, které byly soudem určeny, a ve znaleckém posudku soudu sděluje subjektivní výsledek tohoto posouzení (rozsudek Nejvyššího soudu České republiky

ze dne 28. května 2002, sp. zn. 33 Odo 325/2001).

Podle § 13 odst. 2 vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, v posudku uvede znalec popis zkoumaného materiálu, popřípadě jevů, souhrn skutečností, k nimž při úkonu přihlížel (nález), a výčet otázek, na které má odpovědět, s odpověďmi na tyto otázky (posudek).

Činnost soudu směřuje k zajištění dostatečných podkladů, na jejichž základě lze ve věci rozhodnout. Skutkový stav soud zjistí po procesu hodnocení jednotlivých důkazů. Povinností soudu je, aby důkazy hodnotil podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti a aby pečlivě přihlížel ke všemu, co vyšlo v řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.

Znalecký posudek je – jak již shora bylo uvedeno – jedním z důkazních prostředků (§ 125, § 127 o. s. ř.), který soud sice hodnotí jako každý jiný důkaz podle § 132 o. s. ř., od jiných se však liší tím, že odborné závěry v něm obsažené nepodléhají hodnocení soudem podle zásad § 132 o. s. ř. Soud hodnotí přesvědčivost posudku co do jeho úplnosti ve vztahu k zadání, logické odůvodnění jeho závěrů a soulad s ostatními provedenými důkazy. Hodnocení důkazu znaleckým posudkem tedy spočívá v posouzení, zda závěry posudku jsou náležitě odůvodněny, zda jsou podloženy obsahem nálezu, zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem, s nimiž se bylo třeba vypořádat, zda závěry posudku nejsou v rozporu s výsledky ostatních důkazů a zda odůvodnění znaleckého posudku odpovídá pravidlům logického myšlení. Z uvedeného vyplývá, že důkaz znaleckým posudkem soud hodnotí jako každý jiný důkaz, nemůže však přezkoumávat věcnou správnost odborných závěrů (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2002, sp. zn. 25 Cdo 583/2001).

Soud při hodnocení znaleckého posudku musí zkoumat, zda provedený úkon byl učiněn řádně, tj. zda znalec dodržel soudem uložené zadání (zodpověděl na otázky, resp. zadání soudu k předmětu znaleckého úkonu s určitě a srozumitelně vyloženým závěrem, který má oporu v podkladových materiálech, netrpí rozpory atd.). Zjistí-li soud, že znalec ne zcela splnil úkol, který soud vymezil ve svém opatření, případně nesplnil jej vůbec, nebo nedostatečným způsobem, podle okolností případu posoudí, zda znalce opatřením zaváže k doplnění tohoto neúplného (nedostatečného) posudku, a to i případně cestou realizace pořádkového opatření (uložením pořádkové pokuty dle § 53 odst. 1 o. s. ř.), nebo zda za účelem posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, ustanoví jiného znalce.

Aby soud mohl znalecký posudek odpovědně hodnotit, nesmí se znalec omezit ve svém posudku na podání odborného závěru, nýbrž z jeho posudku musí mít soud možnost seznat, z kterých zjištění v posudku znalec vychází, jakou cestou k těmto zjištěním dospěl a na základě jakých úvah došel ke svému závěru (srov. Rc 47/55). Závěry znaleckého posudku přitom nelze bez dalšího přebírat, ale je třeba v případě potřeby je ověřovat i jinými důkazy, a to zejména tehdy, jestliže mohou být pochybnosti o správnosti závěrů znaleckého posudku. Tak je tomu např. tehdy, připouští-li znalecký posudek možnost zpřesnění jím uváděných údajů, avšak k tomuto zpřesnění znalec nepřikročí, nebo postupuje-li znalec ve znaleckém posudku podle určitého předpisu,

ale v dílčím závěru se od něho bez bližšího zdůvodnění odchýlí (srov. Rc 33/95). Může také dojít k situaci, kdy jednotlivé dílčí závěry ve svém souhrnu si do určité míry odporují, nebo vycházejí ze zjištění, které neodpovídá znalce popisovanému jevu, resp. souhrnu skutečností, k nimž měl znalec přihlížet.

Podle názoru Nejvyššího soudu České republiky, s přihlédnutím k výše připomenuté judikatuře, bylo – jak na to ostatně správně odkazuje žalovaný ve svém dovolání – nezbytné při zpracovávání posudků přihlédnout i k ostatním důkazním prostředkům, resp. k výslechům účastníků, zejména pak v

nalézacím řízení vyslechnutým svědkům tak, aby byl vytvořen dostatečný podklad pro následné znalecké zkoumání dané problematiky. Vzhledem k tomu, že podle protokolů o jednání před okresním soudem účastníci a vyslechnutí svědci v zásadě vytvořily dvě důkazní skupiny, v rámci té které svědci vypovídali o chování a jednání M. N. v témže časovém období mnohdy diametrálně odlišně, bylo nezbytné, aby soud v rámci zajištění podkladového materiálu pro znaleckou verifikaci označil z dané důkazní množiny ty důkazní prostředky, které za dané procesní situace, s přihlédnutím k zásadě přímosti a ústnosti, přesvědčivosti svědků atd., byly jím považovány za relevantní a využitelné pro zpracování znaleckého posudku. Taková identifikace relevantních důkazních materiálů měla pak ustanovenému znalci sloužit jako podklad pro pochopení souvislostí, svědky vnímaných okolností, především však svědky vnímaného chování M. N. v předmětné době tak, aby i k tomuto zpravidla laickému popisu znalec mohl přihlížet, získané informace vyhodnocovat ve vazbě na zajištěnou zdravotní dokumentaci jmenované, a tím tedy s maximální mírou precizovat proces získávání co nejširšího skutkového podkladu pro následné odborné vyhodnocování a tvorbu odborného závěru.

V posuzovaném případě ovšem takto postupováno nebylo, neboť všichni tři znalci ve svých posudcích fakticky učinili výpis ze soudního spisu a zdravotnické dokumentace M. N., aniž by měli soudem identifikovaný důkazní podklad těch v řízení vyslechnutých osob, jejichž výpovědi měly při odborném posouzení přesvědčivým způsobem zohlednit v jimi zpracovaných posudcích. I při odhlédnutí od shora již popsání vyloučení znalce S. lze dále konstatovat, že z pohledu úrovně zpracování, z hlediska úplnosti, přesvědčivosti a logického odůvodnění nebylo možno pro výše naznačený skutkový deficit považovat znalecké posudky za úplné pro učinění odborných závěrů. Jakkoliv soud není oprávněn přezkoumávat či hodnotit odborné závěry znalce, nelze kupř. v případě znaleckého posudku znalce B. nepostřehnout, že jednoznačný znalecký závěr o tom, že „posuzovaná M. N., trpěla ke dni 3. 1. 1991 vaskulární demencí, komplikovanou přechodnými stavy deliria. Ať již tento den měla či neměla delirium, nebyla schopna projevit svou vůli a chápat následky a důsledky projevené vůle a to ve vztahu k provedenému úkonu – darovací smlouvě, kterou uzavřela s žalovaným J. N.“, byl mj. postaven, resp. vychází ze skutkového základu založeného na předpokladu duševní poruchy posuzované osoby, nikoliv ze zjištění těch skutkových okolností, které jednoznačně umožňovaly učinit závěr, jaký zmíněný znalec nakonec ve svém posudku zformuloval (viz arg. z rozboru znaleckého posudku na poslední straně, předposlední odstavec: „Poněvadž posuzovaná pacientka pitvána nebyla, trpěla ale dlouhodobě vysokým krevním tlakem, cukrovkou a arteriosklerosou, padá v úvahu demence vaskulární a to v daném případě subkortikální, obecně nejčastější onemocnění mozku...“, a to dále ve světle výslechu znalce při jednání před okresním soudem dne 30. 6. 2000 – viz č. l. 246 – arg.: „Subkortikální vaskulární demence je podkladem pro zbavení způsobilosti k právním úkonům v daném případě pokud to podporuje celkový klinický stav posuzovaného..Definitivní narušení substrátu lze prokázat pitvou po smrti osoby nebo za života mozkovou biopsií. V současné době i velmi drahými zobrazovacími metodami. V případě posuzované M. N. nebyla pitva provedena a za jejího života...nebyl provedena biopsie. Na otázku, zda je jisté, zda každá posuzovaná osoba ve zdravotním stavu odpovídajícím posuzované M. N., je není schopna projevit svou vůli a chápat následky a důsledky projevené vůle, uvádím, že nelze jednoznačně odpovědět.“).

Lze tedy uzavřít, že pokud soudy obou stupňů v rámci hodnocení důkazů ve smyslu § 132 o. s. ř. vycházely z uvedených znaleckých posudků, které zatěžoval zmíněný skutkový deficit, dovolateli se tak podařilo osvědčit jím uplatněný dovolací důvod ve smyslu ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř.,

který míří na pochybení soudu ve zjištění skutkového stavu věci. Toto pochybení spočívá v tom, že skutková zjištění a z nich vyplývající skutkový závěr, jenž byl podkladem pro rozhodnutí odvolacího soudu, jsou vadná. Skutkové zjištění nemá oporu v provedeném dokazování, jestliže výsledek hodnocení důkazů soudem neodpovídá ustanovení § 132 o. s. ř., protože a) soud vzal v úvahu skutečnosti, které z provedených důkazů nebo přednesů účastníků nevyplývaly, resp. ani jinak nevyšly za řízení najevo, b) soud pominul rozhodné skutečnosti, které byly provedenými důkazy prokázány nebo vyšly za řízení najevo, c) v hodnocení důkazů, popřípadě poznatků, které vyplývaly z přednesů účastníků nebo které vyšly najevo jinak, z hlediska závažnosti, zákonnosti, pravdivosti, event. věrohodnosti je logický rozpor nebo d) jestliže výsledek hodnocení důkazů neodpovídá tomu, co mělo být zjištěno způsobem vyplývajícím z ustanovení § 133 až 135 o. s. ř.. Skutkové zjištění nemá oporu v provedeném dokazování v podstatné části tehdy, týká-li se skutečností, které byly významné pro skutkový závěr o věci a tím i pro posouzení věci z hlediska hmotného (popřípadě i procesního) práva (obdobně srovnej Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. II. díl. 7. vydání, Praha, C.H. Beck, 2006, str. 1268).

Krajský soud sice v odůvodnění písemného vyhotovení svého rozsudku správně vytkl okresnímu soudu, že ten – zamítl-li žalobu – před vydaným rozhodnutím nepoučil žalobce podle ustanovení § 118a odst. 3 o. s. ř., jež stanoví, že zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrhl důkazy potřebné k prokázání všech sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu, a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy. Sám se však uvedeného pochybení dopustil v odvolacím řízení tím, že po zopakování listinných důkazů změnil odvoláním napadený rozsudek, aniž by před jeho vydáním naopak žalovaného způsobem předvídaným v ustanovení § 118a odst. 3 o. s. ř. poučil a signalizoval mu tak,

že ve vztahu k uplatněné obraně, kterou žalovaný prostřednictvím svého advokáta naposledy vyložil ve svém závěrečném shrnutí při jednání před krajským soudem dne 25. 6. 2007 (srov. protokol o jednání z cit. dne na č.l. 343 a násl.), je povinen navrhnout důkazy k prokázání předmětných tvrzení v rámci své realizované procesní obrany.

Nebylo-li účastníku potřebné poučení poskytnuto, ačkoliv se tak mělo z objektivního hlediska stát, došlo i v tomto případě k porušení ustanovení § 118a o. s. ř. a řízení před soudem prvního stupně je z tohoto důvodu vždy postiženo vadou; to platí i tehdy, jestliže poznatky o tom vyšly najevo až v odvolacím řízení (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 1. 2005, sp. zn. 29 Odo 18/2004, in www.nsoud.cz). Odvolací řízení proto i v tomto směru trpí vadou řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a která spočívá v absenci poučení podle

§ 118a odst. 3 o. s. ř.

Ze všech shora vyložených důvodů dovolací soud proto podle § 243b odst. 2 o. s. ř. zrušil rozsudek odvolacího soudu; protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí okresního soudu, dovolací soud ve smyslu § 243b odst. 3 o. s. ř. zrušil v uvedeném rozsahu i toto rozhodnutí a vrátil je okresnímu soudu k dalšímu řízení.

Právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud i soud prvního stupně závazný. O náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení rozhodne soud v novém rozhodnutí o věci (§ 243d odst. 1 o. s. ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek podle občanského soudního řádu.

V Brně dne 6. srpna 2009

JUDr. Karel P o d o l k a , v. r.

předseda senátu